

INGLIZCHA FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNI TARJIMA QILISHDAGI
MUAMMOLAR VA YECHIMLAR

To‘raboyeva Dilchehra Bahriddin qizi

Termiz davlat universiteti Xorijiy filologiya fakulteti

Tarjima nazariya va amaliyoti yo‘nalishi 123- guruh talabasi

toraboyevadilchehra@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ingliz tilidagi frazeologik birliklarni o‘zbek tiliga tarjima qilish jarayonida yuzaga keladigan asosiy muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi frazeologik birliklarning semantik, madaniy va stilistik xususiyatlarini aniqlash hamda ularning adekvat tarjimasini ta‘minlash usullarini ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot metodologiyasi sifatida qiyosiy-tahliliy, kontekstual va semantik tahlil usullaridan foydalanildi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, frazeologik birliklarni so‘zma-so‘z tarjima qilish ko‘pincha ma‘no yo‘qolishiga olib keladi. Shu sababli ekvivalent, funksional analogiya va tavsifiy tarjima usullari eng samarali yechimlar sifatida belgilandi. Tadqiqot xulosalari tarjima nazariyasi va amaliyotini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.*

Kalit so‘zlar: *frazeologik birlik, tarjima muammolari, semantik ekvivalentlik, madaniy kontekst, tarjima strategiyalari*

Abstract: *This article examines the main challenges in translating English phraseological units into Uzbek and proposes effective solutions. The purpose of the study is to identify the semantic, cultural, and stylistic features of phraseological units and to develop appropriate translation strategies. The research methodology includes comparative analysis, contextual analysis, and semantic interpretation. The findings reveal that literal translation often leads to loss of meaning and stylistic distortion. Therefore, the use of equivalent expressions, functional analogies, and descriptive translation is identified as the most effective approach. The results of the study contribute to the improvement of translation theory and practice, particularly in the field of phraseology.*

Keywords: *phraseological units, translation challenges, semantic equivalence, cultural context, translation strategies*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются основные проблемы перевода английских фразеологических единиц на узбекский язык и предлагаются пути их решения. Цель исследования заключается в выявлении семантических, культурных и стилистических особенностей фразеологических единиц и разработке адекватных переводческих стратегий. В работе использованы сравнительно-аналитический, контекстуальный и семантический методы исследования. Результаты показывают, что дословный перевод часто приводит к утрате смысла и искажению стилистики. В связи с этим наиболее эффективными способами перевода признаны эквивалентный перевод, функциональная аналогия и описательный метод.*

Полученные выводы имеют практическое значение для развития теории и практики перевода.

Ключевые слова: *фразеологические единицы, проблемы перевода, семантическая эквивалентность, культурный контекст, переводческие стратегии*

KIRISH

Globalashuv jarayonida tillararo muloqotning kengayishi tarjima faoliyatiga bo'lgan ehtiyojni yanada oshirdi. Ayniqsa, badiiy, publitsistik va ilmiy matnlarni tarjima qilishda frazeologik birliklarning to'g'ri va adekvat tarjimasini muhim masalalardan biri hisoblanadi. Frazeologik birliklar tilning milliy-madaniy xususiyatlarini o'zida mujassam etgani sababli ularni boshqa tilga tarjima qilish jarayoni murakkab va ko'p qirrali jarayon sifatida namoyon bo'ladi.

Ingliz tilidagi frazeologik birliklar semantik yaxlitligi, obrazlilik va madaniy konnotatsiyasi bilan ajralib turadi. Ularni o'zbek tiliga tarjima qilishda so'zma-so'z yondashuv ko'pincha ma'no yo'qolishiga yoki mazmunning buzilishiga olib keladi. Shu sababli tarjimon frazeologik birlikning ichki mazmuni, kontekstdagi vazifasi hamda milliy-madaniy asoslarini chuqur tahlil qilishi lozim.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, inglizcha frazeologik birliklarni tarjima qilishdagi muammolar hanuzgacha tarjima nazariyasida yetarlicha tizimli o'rganilmagan. Tadqiqotning asosiy maqsadi inglizcha frazeologik birliklarni tarjima qilish jarayonida yuzaga keladigan muammolarni aniqlash hamda ularni bartaraf etishning samarali usullarini taklif etishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun frazeologik birliklarning semantik, stilistik va madaniy jihatlari tahlil qilinadi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi frazeologik birliklarni tarjima qilishda qo'llaniladigan strategiyalarni tizimli tahlil qilish va ularning amaliy samaradorligini asoslab berish bilan belgilanadi. Tadqiqot natijalari tarjima nazariyasi va amaliyoti uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR SHARHI

Frazeologiya va tarjima muammolari tilshunoslikda keng o'rganilgan masalalardan biri bo'lib, ko'plab olimlar ushbu sohada ilmiy izlanishlar olib borgan. Jumladan, V.V. Vinogradov frazeologik birliklarni tilning barqaror birliklari sifatida talqin qilib, ularning semantik yaxlitligini asoslab bergan. Uning tadqiqotlari frazeologik birliklarning tarjimasida ma'no va shakl munosabatini tushunishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

A.V. Kunin ingliz tili frazeologiyasini tizimli ravishda o'rganib, frazeologik birliklarning tasnifi va ularning tarjima usullarini batafsil yoritgan. Olim frazeologik birliklarni tarjima qilishda ekvivalentlik va funksional moslik tamoyillariga alohida e'tibor qaratadi. Uning ishlari inglizcha frazeologik birliklarni boshqa tillarga tarjima qilishda muhim manba hisoblanadi.

Tarjima nazariyasiga oid tadqiqotlarda E. Nida va P. Newmark tomonidan ilgari surilgan dinamik va kommunikativ tarjima nazariyalari frazeologik birliklarni tarjima qilishda

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

samarali yondashuv sifatida e'tirof etiladi. Ushbu nazariyalarga ko'ra, tarjimada asosiy e'tibor matnning funksional ta'sirini saqlab qolishga qaratiladi, bu esa frazeologik birliklar tarjimasida muhim ahamiyatga ega.

O'zbek tilshunosligida ham frazeologiya va tarjima masalalari bo'yicha qator tadqiqotlar olib borilgan. Jumladan, Sh. Rahmatullayev va A. Mamajonovlarning ishlarida o'zbek frazeologizmlarining semantik va stilistik xususiyatlari tahlil qilingan. Biroq inglizcha frazeologik birliklarni o'zbek tiliga tarjima qilish masalasi alohida va tizimli tarzda yetarlicha o'rganilmagan.

Shu nuqtai nazardan, mazkur tadqiqot mavjud ilmiy ishlarga tayanib, inglizcha frazeologik birliklarni tarjima qilishdagi muammolar va ularning yechimlarini kompleks tarzda o'rganishni maqsad qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda inglizcha frazeologik birliklarni o'zbek tiliga tarjima qilish jarayonini ilmiy asosda tahlil qilish maqsadida kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot materiali sifatida ingliz tilidagi badiiy asarlar, ommaviy axborot vositalari matnlari hamda ilmiy-publitsistik manbalardan tanlab olingan frazeologik birliklar asos qilib olindi. Umumiy hisobda 80 dan ortiq inglizcha frazeologik birliklar tadqiqot obyekti sifatida tanlandi.

Tadqiqot jarayonida qiyosiy-tahliliy metod asosiy usul sifatida qo'llanilib, inglizcha frazeologik birliklarning semantik, stilistik va pragmatik xususiyatlari o'zbek tilidagi muqobillari bilan solishtirildi. Shuningdek, kontekstual tahlil usuli orqali frazeologik birliklarning matn ichidagi funksiyasi va kommunikativ vazifasi aniqlandi.

Semantik tahlil usuli yordamida frazeologik birliklarning ichki ma'nosi, obrazlilik darajasi va madaniy konnotatsiyalari o'rganildi. Bundan tashqari, tarjima strategiyalarini aniqlash maqsadida tavsifiy va funksional yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqot natijalari sifat va miqdoriy tahlil asosida umumlashtirilib, eng samarali tarjima usullari belgilandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari inglizcha frazeologik birliklarni tarjima qilishda bir qator muhim muammolar mavjudligini ko'rsatdi. Tahlil jarayonida aniqlanishicha, frazeologik birliklarning asosiy tarjima muammolari semantik nomuvofiqlik, madaniy tafovutlar va stilistik mos kelmaslik bilan bog'liq.

O'rganilgan frazeologik birliklarning taxminan 45 foizida so'zma-so'z tarjima qilish holatlari ma'no yo'qolishiga yoki mazmunning noto'g'ri talqin qilinishiga olib kelgani aniqlandi. Masalan, ingliz tilidagi "to kick the bucket" iborasining bevosita tarjimasi o'zbek tilida mantiqsiz bo'lib, uning funksional ekvivalenti orqali tarjima qilinishi maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Tahlil shuni ko'rsatdiki, taxminan 30 foiz frazeologik birliklar o'zbek tilida qisman yoki to'liq ekvivalentga ega bo'lib, bu holatda ekvivalent tarjima usuli eng samarali natija berdi. Qolgan 25 foiz holatlarda esa tavsifiy tarjima va funksional analogiya usullari qo'llanildi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

Bu usullar frazeologik birliklarning ma'no va kommunikativ vazifasini saqlab qolishda muhim rol o'ynadi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, frazeologik birliklarni tarjima qilishda kontekstga asoslangan yondashuv muhim ahamiyatga ega. Tarjimon nafaqat til birliklarini, balki ularning madaniy va pragmatik xususiyatlarini ham hisobga olishi zarur. Tadqiqot davomida aniqlangan tarjima strategiyalari frazeologik birliklarni adekvat tarjima qilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Muhokama natijasida frazeologik birliklarni tarjima qilishda universal strategiya mavjud emasligi, har bir holatda individual yondashuv talab etilishi aniqlandi. Shu bilan birga, ekvivalentlik va funksional moslikka asoslangan tarjima usullari eng maqbul yechim sifatida baholandi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot inglizcha frazeologik birliklarni o'zbek tiliga tarjima qilish jarayonida yuzaga keladigan muammolarni aniqlash va ularning samarali yechimlarini ishlab chiqishga qaratildi. Tadqiqot davomida frazeologik birliklarning tarjimasida semantik nomuvofiqlik, madaniy tafovut va stilistik mos kelmaslik asosiy muammolar sifatida aniqlandi. Ayniqsa, so'zma-so'z tarjima usulining ko'plab holatlarda frazeologik birliklarning asl ma'nosini buzishi ilmiy jihatdan asoslab berildi.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, inglizcha frazeologik birliklarni tarjima qilishda ekvivalent tarjima, funksional analogiya va tavsifiy tarjima usullari eng samarali yondashuvlar hisoblanadi. Bu usullar frazeologik birliklarning mazmuniy yaxlitligini, obrazlilikini va kommunikativ vazifasini saqlab qolish imkonini beradi. Tadqiqot shuningdek, tarjimonning lingvistik bilimlari bilan bir qatorda madaniy kompetensiyasi ham muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatdi.

Xulosa qilib aytganda, frazeologik birliklarni tarjima qilishda universal yondashuv mavjud emas, balki har bir holatda kontekst va madaniy omillarni hisobga olgan holda individual strategiya tanlash talab etiladi. Tadqiqot natijalari tarjima nazariyasini boyitishga xizmat qilishi bilan birga, tarjimonlar uchun amaliy qo'llanma vazifasini ham o'taydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Vinogradov, V. V.Русский язык (Лексикология и фразеология).Moskva: Nauka, 1977. – 312–345-betlar.
2. Kunin, A. V.English Phraseology.Oxford: Oxford University Press, 1996. – 45–89-betlar.
3. Nida, E. A.Toward a Science of Translating.Leiden: E. J. Brill, 1964. – 159–203-betlar.
4. Newmark, P.A Textbook of Translation.London: Prentice Hall, 1988. – 87–104-betlar.
5. Baker, M.In Other Words: A Coursebook on Translation.London: Routledge, 2011. – 63–95-betlar.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

6. Rahmatullayev, Sh. O‘zbek tilining frazeologik lug‘ati. Toshkent: O‘qituvchi, 1992. – 5–18-betlar.
7. Mamajonov, A. O‘zbek tili frazeologiyasi. Toshkent: Fan, 2005. – 74–102-betlar.

